Remmers Polska Sp. z o.o.
ul. Sowia 8
62-080 Tarnowo Podgórne
tel.: 61 816 81 00
www.remmers.pl

Zastosowanie technologii Remmers w renowacji dziedzictwa architektury Nowej Huty

Nowej Huta leży w północno-wschodniej części Krakowa. Miasto zostało zaprojektowane od podstaw i powstawało od 1949 roku, jako miejsce zamieszkania dla ściąganych z całej Polski pracowników Huty imienia Lenina. Projektowaniem zajęli się architekci, tworząc miasto idealne, dzieło w stylu socrealizmu. Na terenie wsi Mogiła zaczęto wznosić pierwsze bloki mieszkalne a następnie kombinat metalurgiczny. Od 1951 roku Nowa Huta stanowiła już oddzielne miasto, później włączone administracyjnie do Krakowa. Całość zajmowała obszar ponad 70 kilometrów kwadratowych. Budowa biegła równolegle z pracami nad zakładem przemysłowym, który otwarto 22 lipca 1954 roku. Miasto budowano z rozmachem, stosując klasyczne elementy; kolumny, pseudo renesansowe loggie, dbając o detal architektoniczny. Przedwojenni rzemieślnicy wykonywali perfekcyjnie zaprojektowane elementy wystroju elewacji i wnętrz. Nowa Huta została dzielnicą Krakowa i jest do dziś całkowicie odrębnym stylistycznie elementem aglomeracji miasta. W 2004 roku wpisano Nową Hutę do rejestru zabytków nieruchomych, „jako reprezentatywny przykład urbanistyki socrealizmu w Polsce". Co za tym idzie, renowację elewacji zaczęto przeprowadzać zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi, tak, aby przywrócić budynkom ich pierwotny wygląd, od kolorystyki fasad aż do detalu architektonicznego.

Renowacja elewacji Teatru Ludowego

Teatr Ludowy powstał w 1955 roku na Osiedlu Teatralnym (fot. 1. Elewacja frontowa teatru). Został zaprojektowany przez Martę i Janusza Ingardenów oraz Jana Dąbrowskiego, jako scena kameralna obiektu nowohuckiego teatru, który, choć zaplanowany, nigdy nie powstał.

Obiekt Teatru Ludowego w Krakowie dotrwał do 2009 roku, jako miejsce ważnych dla miasta i kraju premier teatralnych, kiedy to firma AC Konserwacja Zabytków przystąpiła do prac konserwatorskich na zniszczonych przez czas elewacjach.

Pilnych prac wymagały zarówno spękane cokoły, portale, gzymsy międzykondygnacyjne, jak i tynki, które podczas prac konserwatorskich przemalowano w technice krzemianowej. Jasnoszare cokoły i portale wykonano pierwotnie z tynku szlachetnego tzw. kamieniarskiego. Tworzą go: spoiwo cementowe oraz łamane, drobne kruszywo marmurowe (fot. 2. Fragment cokołu). Tynk szlachetny, jako dekoracja powierzchni ścian i detalu sztukatorskiego, to spuścizna technologiczna międzywojennego modernizmu, który przetrwał wojnę i występował, jako jeden z elementów wystroju architektury socrealistycznej.

Tynk szlachetny ma bardzo długą żywotność, w porównaniu z innymi materiałami. Stosowano go powszechnie w różnych odmianach na zewnątrz, ale także w pomieszczeniach i klatkach schodowych. Unikalna barwa i faktura powstaje poprzez dodanie do spoiwa kruszyw o różnej barwie i wielkości ziaren, pigmentów oraz miki, które nadają unikalne efekty estetyczne w zależności od sposobu aplikacji i obróbki np. kamieniarskiej, szlifowania, nakrapiania, wymywania etc. Istotne znaczenie ma także kąt padania i intensywność światła. Materiał ten jest bardzo odporny na zniszczenia mechaniczne i atmosferyczne, jednak po ponad 50 latach ekspozycji wymagał oczyszczenia i lokalnych napraw. Głównym problemem estetycznym widocznym na elewacjach Teatru Ludowego były spękania, uszkodzenia mechaniczne oraz zabrudzenia spowodowane przez kwaśne nowohuckie deszcze i pyły zawieszone.

Prace konserwatorskie przy tynkach kamieniarskich objęły oczyszczenie metodą strumieniowania ścierniwem oraz uzupełnienia tynkiem o dopasowanym do oryginału składzie. Rysy i ubytki uzupełniono

Fot. 1. Elewacja frontowa Teatru Ludowego

uelastycznionym materiałem Siliconharz Spachtel. Szpachlówka ta jest mikroporowata, przepuszczalna dla pary wodnej i hydrofobowa. Zastosowano ją do wyrównania powierzchni oraz zamknięcia rys i ubytków w tynkach mineralnych. Materiał jest bardzo drobnoziarnisty i nakładany w warstwach o grubości od 10 mm do prawie 0. Siliconharz Spachtel wyróżnia się bardzo dobrym wypełnianiem nierówności i niewielkim skurczem. Międzywarstwy i warstwy nawierzchniowe muszą być dostosowane do szpachlówki. Wskazane jest stosowanie do tego celu silikonowych powłok malarskich.

Zastosowana podczas prac konserwatorskich tynków kamieniarskich technologia powoduje, że kolor nie jest na całej strukturze idealnie jednorodny jak po przemalowaniu farbą kryjącą. Dzięki zastosowanej metodzie renowacji zachowano maksymalną ilość struktury, faktury i koloru pierwotnego tynku kamieniarskiego. Po wypełnieniu ubytków oraz rys odczekano, aby naprawy związały i zaimpregnowano podłoże preparatem hydrofobizującym, który stworzył „płaszcz hydrofobowy" chroniący przed penetracją wody deszczowej. Zastosowano wodną mikroemulsję silikonową Funcosil WS, o wysokiej zdolności penetracji, również w materiałach wilgotnych, która dobrze penetruje w podłoża mineralne. Ze względu na użycie wody, jako rozpuszczalnika, preparat ten można stosować do podłoży lekko wilgotnych.

W najnowszym katalogu Remmers w celu uzupełniania tynków kamieniarskich polecane jest stosowanie zaprawy RM pro. Jest to barwiona w masie, mineralna zaprawa dająca się rozprowadzić w warstwie schodzącej do 0 mm. Służy do renowacji, uzupełnień i reprofilacji podłoży mineralnych, jak kamień naturalny, cegła, beton i kamień sztuczny. Występuje w wielu odcieniach, uziarnieniach, barwiona także na podstawie dostarczonej próbki materiału.

Fot. 2. Fragment cokołu

Konserwacja dawnej dzwonnicy przy kościele pw. Św. Bartłomieja w Mogile

Na terenie Nowej Huty dużo wcześniej niż socrealistyczne miasto istniała wieś duchowna, własność Opactwa Cystersów w Mogile. Pierwszy kościół w Mogile zbudowali cystersi w 1327 roku. W 1466 roku został wzniesiony istniejący do dziś kościół modrzewiowy pw. Narodzenia Pańskiego i św. Bartłomieja Apostoła. Został on otoczony drewnianym ogrodzeniem z trójbramną dzwonnicą pochodzącą z 1752 roku. Data jej powstania została umieszczona na belce nad bramą wejściową: „AD 1752 DIE 13 IUNII", czyli „13 czerwca 1752 roku". Zespół kościoła oraz budynku bramnego stanowią jeden z najcenniejszych zabytków architektury drewnianej w Polsce (fot. 3. Belka nad bramą wejściową „AD 1752 DIE 13 IUNII").

Ustawiona w linii ogrodzenia kościoła dzwonnica stanowi bramę z trzema przejściami na teren otoczenia kościoła. Od II wojny światowej, kiedy Niemcy zarekwirowali dzwony, pełni ona jedynie funkcję wieży bramnej. Na przestrzeni setek lat poziom chodnika i ulicy podniósł się o ponad pół metra. Dodatkowo spadki ukształtowano w kierunku ścian, co spowodowało zamakanie dolnych partii budowli. Podjęto prace renowacyjne, które trwały 16 miesięcy, do końca 2010 roku. Wykonawcą prac konserwatorskich była firma KiRDA W. Drabczyński. Dzwonnicy nie remontowano na miejscu. Nie pozwolił na to fatalny stan konstrukcji spowodowany przez szkodniki drewna – insekty i grzyby oraz niestabilne posadowienie obiektu. Wieża dzwonnicy była przechylona od pionu o 14 cm. Po wcześniejszym zinwentaryzowaniu każdego drewnianego elementu, podjęto decyzję o rozbiórce całego obiektu. W trakcie prac konserwatorskich wykonane zostały badania w celu oznaczenia gatunku i wieku użytego drewna. Elementy konstrukcyjne bramy i więźby dachowej wykonano z drewna dębowego, deski szalunkowe i gonty z drewna iglastego. Prace prowadzono stosując tradycyjne metody obróbki i wykonania wiązań drewna. Wszystkie ubytki musiały być uzupełnione drewnem tego samego gatunku, co oryginalne. Na przykład do ponownego pokrycia dachu zastosowano gont modrzewiowy, wytwarzany ręcznie, tak zwany gont szczypany.

Technologia Remmers w renowacji dzwonnicy

Od początku istnienia firmy Remmers, jednym z najważniejszych celów działalności jest ochrona drewna, zwłaszcza w obiektach zabytkowych. Dlatego też podczas renowacji dzwonnicy w Mogile, w porozumieniu z konserwatorem i wykonawcą prac, poszukiwano odpowiednich rozwiązań technologicznych dla istniejących wyzwań konserwatorskich. Przeprowadzone prace zabezpieczające miały na celu ochronę konstrukcji drewnianej, elewacji i wnętrz przed wpływem największego zagrożenia: wody wprowadzającej wilgoć do struktury drewna, która sprzyja rozwojowi grzybów. Do struktury drewna wprowadzono środki impregnujące oraz dekoracyjne, nadające oprócz koloru także cech hydrofobowych, zabezpieczających drewno przed nasiąkaniem wodą deszczową i wstrzymujące porastanie mikroflorą.

Fot. 3. Belka nad bramą wejściową „AD 1752 DIE 13 IUNII"

Fot. 4. Dzwonnica po konserwacji

Zabiegi technologiczne wyznaczone w programie prac to przede wszystkim ochrona zachowanej drewnianej konstrukcji budowli preparatem Multi GS, zwalczającym szkodniki żerujące w drewnie. Jest to środek szybko działający, skutecznie i długotrwale zapobiega atakom jednocześnie insektów i grzybów. Kolejnym ważnym dla odbioru estetycznego zadaniem było dobranie barwnego materiału do dekoracji i ochrony drewna na elewacji. Zabezpieczenie drewna wykonano barwną lazurą HK-Lasur, która zapewnia ochronę przed grzybami, insektami i porostami, a ponadto zabezpiecza drewno przed wodą i wietrzeniem powierzchniowym (fot. 4. Dzwonnica po konserwacji). Preparat ten nie pozostawia na powierzchni powłoki, więc z upływem czasu nie łuszczy się i nie odpada. Za kilkanaście lat, przy kolejnych renowacjach, wystarczy po oczyszczeniu nałożyć powtórnie tę samą lazurę na starą, zneutralizowaną przez warunki atmosferyczne warstwę.

Jacek Olesiak
konserwator dzieł sztuki
Remmers Polska Sp. z o.o.